

Utdanning i kunstfag: Samarbeid, kvalitet og spenninger

Bjørn-Terje Bandlien

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Ingvild Olsen Olaussen

Dronning Mauds Minnes Høgskole

Mari-Ann Letnes

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Elin Angelo

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Velkommen til antologien *Utdanning i kunstfag: Samarbeid, kvalitet og spenninger*. Denne antologien presenterer forskningsprosjekter som undersøker ulike aspekter ved samarbeid i og mellom grunnskole, kulturskole og ulike lærerutdanninger om utdanning i kunstfag på forskjellige nivåer. Antologien er et resultat av innsatsen til forskningsgruppa *Kunstutdanning i samarbeid*¹ (KiS) som har sitt utspring fra NTNU, Institutt for lærerutdanning, og som i dag inkluderer 21 forskere ansatt ved tre universiteter, en høgskole, to kommunale kulturskoler og en grunnskole. Forskningsgruppa KiS er tilsluttet det større forskningsnettverket *Musikklærerutdanning i utvikling*² (MiU), og ble formet i sammenheng med framveksten av flere lokale samarbeidsprosjekter mellom grunnskole og kulturskole, hvilket også er et sentralt interesseområde for denne antologien.

1 Kunstutdanning i samarbeid (KiS): <https://www.ntnu.no/ilu/kis-kunstutdanning-i-samarbeid>

2 Musikkpedagogikk i utvikling (MiU): <https://www.ntnu.no/ilu/musikkpedagogikk-utvikling>

Sitering av dette kapittelet: Bandlien, B.-T., Olaussen, I. O., Letnes, M.-A. & Angelo, E. (2021). Utdanning i kunstfag: Samarbeid, kvalitet og spenninger. I B.-T. Bandlien, I. O. Olaussen, M.-A. Letnes & E. Angelo (Red.), *MusPed:Research: Bd. 3. Utdanning i kunstfag: Samarbeid, kvalitet og spenninger* (s. 7–18). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.152.ch00>

Lisens: CC-BY 4.0

Antologiens redaktører kommer fra lærerutdanningene ved NTNU, Institutt for lærerutdanning og Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning, og har sine faglige bakgrunner i musikk (Bandlien og Angelo), drama (Olaussen) og visuelle kunsthøgskole (Letnes). Antologiens forskere kommer fra en rekke ulike utdanningsprogrammer som inkluderer kulturskolen, grunnskolen og lærerutdanning for grunnskole, videregående skole, kulturskole og barnehage. De ulike kapitlene tar utgangspunkt i flere av disse utdanningene. Samarbeid og møter mellom forskjellige utdanninger er i fokus i de fleste kapitlene. Særlig er samarbeid mellom kulturskole og grunnskole et sentrert tema i antologien, med eksempler fra ulike kontekster i Norge, skrevet på norsk og engelsk språk, så vel som eksempler fra det tyske utviklingsprogrammet *Jedem Kind ein Instrument* (JeKi)³ [Et instrument til hvert barn]. Dialog mellom skandinaviske og tyske forskningsmiljøer som undersøker samarbeid mellom musikk/kulturskole og grunnskole er ønsket og har vært tema for interesse i mange år, blant annet i det nordiske nettverket for kulturskolerelatert forskning. Språkbarrierer har imidlertid gjort at forskning om svært liknende samarbeider i relativt liten grad har vært diskutert og utviklet i sammenheng, fordi mye av den skandinaviske forskningen om kulturskole er publisert på norsk/svensk/dansk (Rønningen, 2019b), mens mye av den tyske er publisert på tysk. Det publiseres etter hvert mer på engelsk, men det har likevel vært en utfordring for dialogen at forskningsarbeidene er publisert i tidsskrifter og på språk som ikke nødvendigvis kommuniserer. I denne antologien imøtegår vi språkproblematikk i kulturskoleforskning gjennom kapitler både på norsk og på engelsk om norsk og tysk kulturskole/grunnskole-samarbeid. Det omfattende og mangeperspektiverte forskningsprogrammet JeKi beskrives og undersøkes gjennom to kapitler i denne antologien, et på norsk og et på engelsk. Til sammen inneholder antologien fjorten kapitler, organisert under emnene: (i) Ledelse og organisering i kulturskolefeltet; (ii) Kulturskole-grunnskole-samarbeid som praksisfelt; (iii) Samkunst på tvers av faglighet og kultur.

3 JeKi har nå endret navn til JeKiTs <https://www.jekits.de>.

Fordi kulturskolens samarbeid med grunnskolen er et sentrert tema i antologien, vil vi i den kommende delen redegjøre kort for den norske kulturskolens situasjon med hensyn til kompetanse, rekruttering og politiske trender, sett i forhold til grunnskolen. Deretter vil vi beskrive antologiens tre temaer og 14 kapitler.

Kulturskolen i Norge – kompetanse, rekruttering og politikk

Lærernes formelle kompetanse er svært ulik i grunnskole og kulturskole. Ifølge Statistisk sentralbyrå (2019) er dagens situasjon i barneskolen (trinn 1–7) preget av alarmerende faglig kompetansemangel innenfor fagene musikk og kunst og håndverk. I ungdomsskolen er situasjonen langt bedre, selv om mellom 20 og 30 prosent av faglærerne ikke oppfyller de forskriftsfestede kompetansekravene for de ulike kunstfagene der. Videre gir SSB-tallene et frampek mot en enda vanskeligere kompetansesituasjon i framtidens grunnskole. I kulturskolen er situasjonen en annen. Rønningen (2019a) og Waagen (2016) drøfter kompetansen i kulturskolen, og forholder seg til tall fra *Kulturskoleundersøkelsen* (Kulturskoleutvalget, 2010). Selv om tallene er fra 2010 er det rimelig å anta at de anslagsvis angir et utgangspunkt for å karakterisere kulturskolelærernes kompetanseprofil. Ut fra tallene har ca. 86,6 prosent av lærerne i kulturskolen høy relevant formell faglig kompetanse (s. 134).⁴ En fersk undersøkelse viser at ca. 22 prosent av kulturskolelærerne mangler praktisk-pedagogisk kompetanse (Rønningen, 2020). Ut fra det ovenstående er det en overraskende stor skjevhet mellom lærernes formelle kompetanse i disse to skoleslagene. Det bør nevnes her at for kulturskolen finnes det paradoksalt nok ikke formelle lovfestede kompetansekrav for ansettelse eller for å drive undervisning, mens for grunnskolen fins krav om formell praktisk-pedagogisk kompetanse som gjelder hele grunnskolen og krav om spesifikk fagkompetanse for musikk og kunst og håndverk på ungdomstrinnet.

4 I denne undersøkelsen deltok 3744 lærere. Av disse har 824 relevant masterutdanning og 1788 relevant bachelorutdanning, mens ytterligere 629 oppgis å ha annen relevant fagutdanning (s. 134).

Deltakelse i kulturskolen er frivillig, basert på betaling, og innenfor et begrenset antall plasser. Ifølge GSI-tall fra 2017 har antallet kulturskoleelever sunket svakt, men jevnt siden 2011 (Taule, 2017). Ifølge Berge et al. (2019) er 88 prosent av barn og unge i skolealder «ikke-brukere» av kulturskolen. Jenter med foreldre med høy utdanning er overrepresentert. Nesten dobbelt så mange jenter som gutter går på kulturskolen (Taule, 2017). Ni av ti kulturskoler jobber strategisk med rekruttering (Berge et al., 2019). Mindre enn 20 prosent av kulturskolerektorene mener rekrutteringsarbeidet har vært vellykket. I kontrast til rekrutteringssituasjonen i kulturskolen er grunnskolen obligatorisk for alle barn. 85 prosent av kulturskoleelevene er i grunnskolealder (Taule, 2017).

Politikken som føres omkring kulturskolefeltet viser en tvetydighet i forhold til hvordan kulturskolens ressurser og verdier skal forvaltes. På den ene siden er regjeringa tydelig på at kulturskolen forventes å være en sterk bidragsyter i statens satsing på styrking av det praktisk-estetiske innholdet i barnehage, skole og lærerutdanning (Kunnskapsdepartementet, 2019). Regjeringa tar til orde for ulike former for partnerskap, delte stillinger og kompetanseutvikling på kommunalt nivå. På den andre siden foreslås det i NOU 2019–23 å fjerne kulturskolen fra opplæringsloven og flytte den til kulturloven (omtaler også kulturskolen som en tjeneste «som ikke er opplæring» (NOU 2019: 23, s. 189). Formuleringen er konsekvens av en teknikalitet, men innebærer like fullt en språklig konstruksjon av kulturskolen som noe annet enn skole. Spørsmålet som etterlates gjelder hvorvidt kulturskolen, både i praksis og med hensyn til formaliserte krav til undervisnings- og læringsarbeid i obligatorisk skole, hadde fått anledning til å bidra i kunstfaglig satsing i det obligatoriske skoleverket slik regjeringa ønsker (Kunnskapsdepartementet, 2019), dersom den hadde blitt tatt ut av opplæringsloven. Til sammen dannes et politisk bilde som gir kulturskolefeltet en uklar plassering et sted mellom kultursektor og skolesektor – med ønske fra myndighetshold om å benyttes til å styrke kunst og kultur i skolesektoren, men uten å aksepteres fullt ut som del av skolesektoren.

Den påfallende skjeve kompetansesituasjonen mellom de to skoleslagene, så vel som målsetninger om endret og økt rekruttering av kulturskoleelever og om kunstfaglig styrking av grunnskolen taler sterkt for lokal

integrering av og samarbeid om skoleslagenes virksomheter på kommunalt nivå. Initiering av slikt samarbeid medfører imidlertid en rekke spørsmål om hvordan dette kan gjennomføres, og hva det skal innebære og føre fram til (Angelo & Emstad, 2017; Berge et al., 2019; Bröske, 2017; Westby, 2017). Ti av kapitlene i denne antologien bidrar med forskningsbaserte kunnskapsbidrag til det dagsaktuelle interessefeltet om forholdet kulturskole/grunnskole. De øvrige fire kapitlene er samlet under temaområdet «Samkunst på tvers av faglighet og kultur», og handler om samarbeid og møter mellom ulike parter i kunstfagutdanning. Disse kapitlene omhandler andre kontekster enn kulturskole–grunnskole-samarbeid, men tilfører de kulturskolerelaterte diskusjonene innsikter fra nærliggende og relaterte kontekster. I teksten videre vil vi presentere antologiens tre hovedtemaområder og de tilhørende kapitlene.

Ledelse og organisasjon i kulturskolefeltet

Antologiens første tema, «Ledelse og organisasjon i kulturskolefeltet», inneholder fire kapitler. Disse kretser på ulike måter rundt problemfelt knyttet til hvordan kulturskolens organisering og ledelse er relatert til ulike former for eksterne og interne samarbeid. Denne delen starter med et bredt fokus på eksterne samarbeidskonstellasjoner i de to første kapitlene (Emstad & Angelo; Hauen & Emstad), og beveger seg innover mot mer og mer interne forhold, først til indre forhold i kulturskolens samarbeid med en ekstern part (Strand) og deretter til samarbeid internt i kulturskolen (Hellandsvik).

De tre første kapitlene bidrar med overgripende perspektiver og utvikling av teoretiske konsepter for kulturskolens spekter av samarbeid med eksterne parter, mens det fjerde kapitlet vender blikket innover mot samarbeidskonstellasjoner innad i kulturskolen. I det første kapitlet «Kulturskolens mange samarbeidskonstellasjoner – en teori om verdidrevne sammenvevde avhengighetsrelasjoner», utforsker Anne Berit Emstad og Elin Angelo kulturskolens brede samarbeidskonstellasjoner. Gjennom en *grounded theory*-studie finner de en vev av ulike intensjoner som binder sammen og driver samarbeidsaktivitetene mellom kulturskole og aktører innenfor blant annet utdanning, helse, kultur og frivillighetsliv.

Kulturskolens omskiftelige forbindelseslinjer til et mangfold av aktører i lokalsamfunnet utforskers videre i det neste kapitlet, «Hva settes i spill når ledere i kulturskolen planlegger elevenes timeplaner? Om en rhizomatisk forståelse av organisasjonen kulturskole og hvordan en slik forståelse kan berike kulturskolens samarbeid med andre aktører». Her undersøker Mali Hauen og Anne Berit Emstad hva slags eksterne og interne faktorer som spiller inn når kulturskolens timeplaner legges. Kulturskolen framstilles i dette kapitlet som et rhizome der den blir del av et omfattende og dynamisk kompleks av interne og eksterne, tilsiktede og utilsiktede avhengighetsforhold som kulturskolens timeplanlegging influeres av. Begge de to første kapitlene bidrar slik med teoretiske konsepter som synliggjør kulturskolens sterke og mangefasetterte forbindelser med samfunnet rundt. I det tredje kapitlet, «Insourcing som samarbeid mellom kulturskole og grunnskole», rettes blikket mot de indre dynamikkene i samarbeid mellom kulturskole og grunnskole. Grunnskolerektor og universitetslektor Morten Krogstad Strand skriver om *insourcing*, til forskjell fra *outsourcing*. Han utvikler begrepet blant annet gjennom anknytning til Deweys begreper interaksjon og kontinuitet. *Insourcing* skrives fram som en begrepsramme for bærekraftige samarbeid mellom grunnskole og kulturskole. Studiens datamateriale består av intervju med lærere og ledere innen begge skoleslag. Kapitlet bygger på forfatterens langvarige erfaringsbaserte, induktive prosess, og er utviklet gjennom en konstant komparativ analyse av nevnte datamateriale. Del 1 om ledelse og organisasjon fullføres med enda et skritt innover i kapittel 4, nå til kulturskolens indre samarbeidsforhold. I kapitlet «Kulturskolen, A collection of 'artist teachers' or a multidisciplinary community of practice?» undersøker Anna Sterud Hellandsvik spenninger som viser seg mellom kulturskolelæreres arbeidsfilosofi og kulturskolen som organisasjon. Gjennom narrative tilnærminger i et hermeneutisk-fenomenologisk perspektiv synliggjør studien deltakernes profesjonsidentiteter som sterkt influert av deres respektive kunstformer (dans, musikk, drama og visuell kunst). Samtidig finner Hellandsvik at deltakernes ulike profesjonsidentiteter har klare fellestrekk med hensyn til verdier og undervisningsfilosofier. Kapitlet peker mot muligheter for å utvikle et mer balansert forhold mellom det samlende og det multidisiplinære i kulturskolens profesjonelle fellesskap, og hvordan dette er en lederskapsutfordring.

Kulturskole-grunnskole-samarbeid som praksisfelt

Antologiens andre tema, «Kulturskole-grunnskole-samarbeid som praksisfelt», inneholder seks kapitler. Fire av kapitlene tar for seg hvordan konkrete samarbeid mellom kulturskole og grunnskole arter seg i praksisfeltet i Norge, mens de to siste kapitlene dreier seg om beslektede forhold i Tyskland, hvor tysk musikk-skole samarbeider med tysk barneskole.

Denne delen av antologien starter med to kapitler som framhever optimisme rundt slike samarbeid, henholdsvis ved å vise til at samarbeidet bidrar til mangfold (Bandlien) og at det gir tilsiktede faglige og pedagogiske effekter (Balsnes & Christensen). I antologiens femte kapittel, «Utdanningskulturelt mangfold i et rullerende musikkundervisnings-tilbud» undersøker og sammenligner Bjørn-Terje Bandlien flere ulike utdanningskulturer som alle elevene er del av på en og samme grunnskole. Her er all musikkundervisningen organisert som ett helhetlig, rullerende tilbud, hvor kulturskolelærere og grunnskolelærere underviser på ulike stasjoner som elevene vandrer mellom. Ut fra en etnografisk studie anvender Bandlien et designteoretisk perspektiv til å analysere hva slags utdanningskulturer som kommer til uttrykk gjennom ulike institusjonelle mønster, potensielle ressurser, kunnskapsrepresentasjoner og anerkjennelseskulturer. Mens Bandlien finner at samarbeidet medfører et mangfold av utdanningskulturer, finner Anne Haugland Balsnes og Jorun Christensen i neste kapittel at samarbeidet fører til en vinn-vinn-situasjon hvor begge skoleslag, elever og lærere vinner. Kapittel 6, «Vinn-vinn? En studie av 'Sentrum-prosjektet' – et samarbeid mellom grunnskole og kulturskole» bygger på en kasestudie av et samarbeidsprosjekt mellom kulturskole og grunnskole. Datagrunnlaget i studien besto av intervjumateriale og deltakende observasjon. Forfatterne argumenterer for at samarbeidet har hatt en tilsiktet effekt ved å ha bidratt til trivsel, musikkglede og bedret klassemiljø i grunnskolen, og samtidig å ha bidratt til å oppfylle visjonen «Kulturskole for alle». Forfatterne påpeker imidlertid at potensialet for ekspansiv læring likevel ikke er utnyttet fullt ut.

Videre beveger antologiens tematikk seg over til to undersøkelser som viser at samarbeidsprosjekter mellom kulturskole og grunnskole er spenningsfylte (Hauge; Øyen & Ulrichsen; Hauge). Kåre Hauge har skrevet det syvende kapitlet, «Samarbeid mellom kulturskolelærer og grunnskolelærer – utfordringer og muligheter». Ut fra intervju med en grunnskolelærer og en kulturskolelærer som deltar i et samarbeidsprosjekt avdekker studien flere spenninger og motsetningsforhold mellom de to. Studien framhever det utilfredsstilte behovet for å involvere praktikerne i alle prosesser i samarbeidet, fra planlegging til evaluering. I Jenny Elise Øyens og Gry Olsen Ulrichsens påfølgende kapittel undersøkes spenninger mellom ulike kunstsyn i kunst og håndverk-undervisning. I kapitlet «Dissonans i det modernistiske doxa – et a/r/tografisk blikk på et samarbeid mellom en kulturskolelærer og to grunnskolelærere» tar forfatterne opp hva slags kunstsyn som møtes og utvikles når en kulturskolelærer samarbeider med grunnskolelærere om undervisning i kunst & håndverk i barneskolen. Et datamateriale av verbale, skriftlige og visuelle refleksjoner er generert. Gjennom en a/r/tografisk tilnærming og tematisk narrativ lesing av datamaterialet er fortellinger konstruert som belyser hvordan modernistiske og postmodernistiske kunstsyn møtes og influerer praksis.

Til slutt i denne delen presenteres de to artiklene fra JeKi-prosjektet i Tyskland (Kranefeld a; Kranefeld b). Med antologiens niende og tiende kapittel søker vi å knytte forskning om det norske kulturskolefeltet og kulturskole–grunnskole-samarbeid til et tilsvarende forskningsfelt i Tyskland. De to kapitlene er skrevet av den tyske professoren i musikkpedagogikk, Ulrike Kranefeld, som har vært sentral i forskningen knyttet til det tyske musikkpedagogiske utviklingsprogrammet JeKi (*Jedem Kind ein Instrument*) [Et instrument til hvert barn]. Kapitlene er oversatt til henholdsvis norsk og engelsk for å kunne publiseres i denne antologien. I kapittel 9 gir Kranefeld en oversiktsmessig redegjørelse for innholdet i det omfattende og mangeperspektiverte forskningsprogrammet som har fulgt JeKi, organisert under hovedtemaene (1) effekter, (2) samarbeid, (3) kvalitet og (4) deltakelse. I kapittel 10 presenterer Kranefeld en videografisk fundert studie om samarbeid mellom musikkskolelærere og grunnskolelærere om musikkundervisning på 2. trinn i tysk skole.

Studien skisserer hvordan musikkskolelærerne går fra å være eksperter i et spesifikt avgrenset fagfelt til å bli noviser i et noe annerledes fagfelt når de forventes å bidra til å introdusere elevene for et spekter av ulike musikkinstrumenter, samt hvordan dette påvirker deltakerne og omgivelsene.

Samkunst på tvers av faglighet og kultur

Antologiens tredje tema har vi kalt «Samkunst på tvers av faglighet og kultur». En slik ordsammenstilling kan gi ulike assosiasjoner og åpner for forskjellige tolkninger. Et sentralt poeng med antologien er å trekke frem noen av utfordringene som har med likheter og forskjeller i og mellom ulike deler av det «kunstfaglige» utdanningslandskapet. Begreper som kunst, fag, kultur, pedagogikk og musikk kan ha forskjellige betydninger ut fra sammenhengen de står i, og måten de settes sammen på bidrar både til avstand og nærhet, likhet og ulikhet. Ut fra dette synes det viktig å artikulere både forskjeller og likheter, dissonanser og harmonier, syn på materialer og ferdigheter i spesifikke utdanningsprogrammer. Forskjellene og likhetene i hvordan begrepene brukes og hva de betyr handler blant annet om typer utdanning – lærerutdanning eller fagutøvende utdanning – samt om både fagspesifikke og utdanningskulturelle aspekter. Også hvilken del av utdanningsløpet som omtales så vel som fagenes navn og plassering, har betydning for hva slags begreper som brukes. Denne siste delen av antologien inneholder fire kapitler som i motsetning til de foregående kapitlene ikke har kulturskole som sentralt fokuspunkt. De fire kapitlene korresponderer likevel til antologiens nøkkelord og bidrar til perspektiver på nettopp *kunstutdanning, samarbeid, spenninger og kvalitet*.

Lene Helland Rønningen analyserer i kapittel 11 en prosess hvor musikkteaterstudenter og barn samarbeider om å lage en musikkteaterforestilling. I dette kapitlet, med tittelen «Fra impuls til konseptuell idé i egenskap barneteater – en hermeneutisk prosess i samspill mellom barn og kunstnere» analyserer forfatteren møter mellom barna, kunstnerne og materialet utvikles både tematikk og form gjennom en kontinuerlig prosess der innspill sendes ut, mottas, og der nye innspill skapes.

I kapitlet betraktes prosessen som en dobbelt hermeneutisk horisontsammensmelting, der både studentenes og barnas ulike horisonter smelter sammen. Samkunst-begrepet kan knyttes til mange former for samarbeid omkring kunstprosjekter. Også i Solveig Salthammer Kolaas og Jens Knigges kapittel «Det store bildet – en kartlegging av faget Sal og scene i Norge i 2019», kan samkunstbegrepet knyttes til sammensmelting av ulike kunstformer som musikk, drama og visuelle kunstformer. Her gjør Solveig Salthammer Kolaas og Jens Knigge en eksplorerende, kvantitativ studie om faget *produksjon for scene* (tidligere *sal og scene*). Noen sentrale funn dreier seg om at faget har høy status i skolen, at jenter/kvinner er noe overrepresentert både blant lærere og elever i faget, at teaterproduksjon og musikkteaterproduksjon er de hyppigste produksjonsformene i faget og at de aller fleste lærerne i faget har kunstfaglig, og i overveiende grad musikkfaglig, utdanning.

Sammenføringer står også sentralt i Solveig Fretheim og Kathrine Fossheis kapittel, «#livet#døden#kjærligheten – et narrativ om levd og vevd undervisningsliv». Kapittel 13 er en poetisk formulert vitenskapelig artikkel som utfordrer tradisjonell pedagogisk og didaktisk praksis. Fretheim og Fosshei søker noe mer essensielt enn kunnskapen – det *underliggjørende*. Gjennom et koblende begrepsunivers hvor flere teoretiske ansatser føyes sammen rhizomatisk og egne erfaringer fra undervisningskonseptet *#livet#døden#kjærligheten*, utforsker de en performativ og transformativ pedagogisk praksis, hvor blant annet motstand, forstyrrelser og overskridelser er sentrale elementer. Overskridelse av grenser står videre helt sentralt i antologiens siste kapittel, «Transgressions towards difference: A tertiary arts educator's reflection on teaching in Norway». Her utforsker Rose Martin hvordan *transgressions* [overskridelse av grenser] i kunstutdanning kan gi muligheter for forståelser av ulikhet. Martin er nylig kommet til Norge fra New Zealand, og benytter fortellinger om noen av sine egne første møter med norske studenter som datamateriale. Ut fra autonarrativer om slike møter gir Martin et dypt innblikk i hvordan øyeblikk av *transgression* har betydning som utdannende hendelser.

På denne måten gir antologiens to avsluttende kapitler en filosofisk og affektivt appellerende betraktning som er sentral i tematikken om spenninger og kvaliteter som manifesteres i møter mellom ulike parter i

samarbeid om kunstfaglig og kunstpedagogisk utdanning. Til sammen tilbyr antologiens 14 kapitler flerperspektiverte og mangefasetterte bidrag til videre arbeid for å styrke samarbeid i og om kunstfag i ulike utdanningsfelter, og forhåpentligvis til bedre kunnskapsgrunnlag for å reflektere over og imøtegå utfordringer og muligheter som slike samarbeid kan gi.

Referanser

- Angelo, E. & Emstad, A. B. (2017). Skolekonsepter som blir til i samarbeid mellom grunnskole og kulturskole. I E. Angelo, A. Rønningen & R. J. Rønning (Red.), *Forskning og utvikling i kulturskolefeltet: Iris – den doble regnbuen* (s. 207–234). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.21>
- Berge, O. K., Angelo, E., Heian, M. & Emstad, A. B. (2019). *Kultur + skole = sant: Kunnskapsgrunnlag om kulturskolen i Norge*. <https://www.udir.no/contentassets/a6a1168249a14aeab3f2cfa390do69e2/kulturskolesant.pdf>
- Brøske, B. Å. (2017). Samarbeid mellom kulturskole og grunnskole: Ekspansiv læring eller bistandsarbeid? I E. Angelo, A. Rønningen & R. J. Rønning (Red.), *Forskning og utvikling i kulturskolefeltet: Iris – den doble regnbuen* (s. 235–257). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.21>
- Kulturskoleutvalget. (2010). *Kulturskoleundersøkelsen 2010*. https://www.kulturskoleradet.no/_extension/media/3333/orig/attachment/2010_Kulturskoleutvalget_-_Kulturskoleundersokelsen.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Skaperglede, engasjement og utforskertrang: Praktisk og estetisk innhold i barnehage, skole og lærerutdanning* [Strategi]. <https://www.regjeringen.no/contentassets/201001d9f9f24870aa5c06ce9b12c8be/skaperglede-engasjement--og-utforskertrang.pdf>
- NOU 2019: 23. (2019). *Ny opplæringslov*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-23/id2682434/?ch=1>
- Statistisk sentralbyrå. (2019). *Lærerkompetanse i grunnskolen* (SSB-rapport 2019/18). <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/laererkompetanse-i-grunnskolen--390746>
- Taule, L. (2017). *20 år i år: 100 000 elever på kulturskolen*. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/20-ar-i-ar-100-000-elever-pa-kulturskolen>
- Rønningen, A. (2019a). Kulturskolens kompetansebehov for ny rammeplan. En regional undersøkelse i Buskerud, Telemark og Vestfold. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, (3)1, 59–77. <https://doi.org/10.23865/jased.v3.1283>
- Rønningen, A. (Red.). (2019b). *Kulturskolerelatert forskning i Norden: En oversikt*. Norsk Kulturskoleråd og Statens Kulturråd, Sverige. https://www.kulturskoleradet.no/_extension/media/6344/orig/2019%20Forskningsoversikt%2025.4.pdf

- Rønningen, A. (2020). *PPU og kulturskolen*. Hentet fra <https://prezi.com/view/9g7RnGE7LZtwiJ6LrGgr/>
- Waagen, W. (2016). Kulturskolelæreres kunnskapsgrunnlag, illustrert ved instrumentallærerne. *Nordisk musikkpedagogisk forskning*, 17, 227–242. <http://hdl.handle.net/11250/2474160>
- Westby, I. A. (2017). Undervisningsfaget musikk i kulturskole og grunnskole: To sider av samme sak? I E. Angelo, A. Rønningen & R. J. Rønning (Red.), *Forskning og utvikling i kulturskolefeltet: Iris – den doble regnbuen* (s. 134–156). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.21>